

Comissió de continguts

Convivència i jerarquia a la Catalunya moderna.

Dia 4 de desembre del 2014 a les 19:00 hores

Lloc: Gremi d'Editors de Catalunya (Carrer València 279, 1er.)

Ponent: Lluís Cabrera

Contraponent: Vicent Sanchis

Presenta l'acte: Alex Costa.

Presentació

El relat sobre els processos migratoris a Catalunya, malgrat els esforços de Paco Candel, ha estat segrestat pel contingut de dos llibres. Un és el de Jordi Pujol (*Immigració, problema i esperança de Catalunya*), i l'altre de Jordi Solé Tura (*Catalanisme i revolució burgesa*). Una pinça que intenta la congelació de les identitats. Pujol posa sobre la taula que les classes socials a Catalunya perden valor i que allò important és l'origen de les persones, la identitat, la cultura. En Solé Tura afirma que la consciència nacional pertany a la burgesia, atenent els postulats marxistes sobre l'internacionalisme proletari.

El ponent considera que entre la cultura i identitat andalusa (i, per extensió, la hispànica) i la cultura i identitat catalana, les diferències són mínimes o, en tot cas, inexistent. La Catalunya dual és un invent per a retroalimentar les dues coalicions que, fins fa poc, s'han repartit el poder, PSC-PSOE i CiU.

Les persones interessades han d'inscriure's prèviament a través de:

info@cercledecultura.org. L'aforament és limitat.

Ponència

Convivència i jerarquia a la Catalunya moderna.

Lluís Cabrera

Voluntat de diàleg entre les persones, vinguin d'on vinguin, pensin el que pensin i parlin la llengua que parlin.

Convicció que la terra és de tots, que la fem entre tots i que el futur no es pot construir sense la participació de la base social catalana.

Deixar de banda, d'una vegada per totes, el classisme, tant el que es practica a cara descoberta, com el disfressat d'hipocresia paternalista.

Optar per la interculturalitat i no per la multiculturalitat. Aquesta, la multiculturalitat, ha estat, fins ara, l'eix on s'han sentit còmodes les dues forces polítiques catalanes hegemòniques, utilitzant les administracions públiques on han manat, per a atorgar subvencions, cessió de locals i ingerència en les entitats associades en funció de l'origen. Un comportament clientelar d'un pretès vot captiu, mitjançant una xarxa, sobre tot a les àrees metropolitanes, on s'ha cuinat una mena de lerroxisme de tall dretà i ranci. L'altra, la interculturalitat, significa osmosi, intercanvi, "roce y goce", "trueque", interacció, préstecs, fusions i estar disposats a compartir les identitats.

Tancar l'època o bé oblidar els intents per part del poder de crear, (culturalment) una Catalunya feta a mida, acabada, una pàtria uniformada i homogeneïtzada. Aquesta temptació respon a una concepció conservadora, la que es pensa que és possible congelar la identitat i mantenir-la neta i sense contaminació. No és aconsellable adorar cadàvers embalsamats o anar a visitar massa sovint relíquies de museus.

Entendre la cultura com quelcom substancial i integrada amb les transformacions socials, polítiques i econòmiques. D'una vegada i per sempre més, s'ha de potenciar el paper de la cultura en la vida personal i col·lectiva del poble no pas com un recurs retòric, on es mescla "a la ligera" la banalitat superficial amb l'oci i l'entreteniment.

La cultura com a procés on el mestissatge comença, es desenvolupa i creix des de que centenars de milers de catalans han estat concebuts a partir del model català de reproducció: matrimonis mixtos que fabriquen nous éssers humans, un tret característic i diferenciador de la societat catalana. Caldria analitzar i comprovar la gran pluralitat i procedències dels cognoms dels catalans per a adonar-nos que aquesta realitat no és cap hipoteca, més aviat lo contrari. Aquesta visió oberta requereix esforç, exigència i ha de ser una tasca social que donarà rendiments. Per tant, pot ser un dels eixos fonamentals en la construcció de referents i un dels pilars per a cohesionar el país.

Hem de ser capaces que, mica en mica, cali un nou discurs en la societat catalana: que entre els pobles hispànics, mediterranis i insulars, no hi ha tanta distància ni diferències culturals com alguns pensadors ens han volgut fer veure fins ara. És cert que el dispositiu homogeneïtzador que va practicar el franquisme "*manu militari*", ha creat un front de rebuig, però avui estem en un estadi en el que hem d'encarar el futur des de la fraternitat. I en aquest terreny, la cultura popular té un paper molt important. La cultura popular es renova, fa de la

permeabilitat virtut, intercanvia funcions, flexibilitza posicions i utilitza la reciprocitat com a un valor per a avançar.

El catalanisme no hauria de caure en el parany, per a construir un estat propi (separat de l'estat espanyol), en voler uniformar culturalment Catalunya (una còpia del que va intentar el franquisme amb els diferents pobles d'Espanya). Aquesta idea comportaria també, uniformar el país políticament, la qual cosa tallaria la rel de la llibertat i la democràcia.

Malgrat la catalanofòbia que inunda a bona part de la geografia espanyola, la tendència interna al nostre país hauria de ser no respondre a través de la hispanofòbia. A Catalunya, culturalment parlant, hi ha molta gent on una part de la seva identitat s'ha construït a base d'elements hispànics i és per això que, en el procés actuals, si perceben que els seus vincles culturals i emocionals son rebutjats, podrien no participar i fins i tot jugar a la contra. La música (cultura) espanyola ha estat creada, sobre tot la que disposa de màxima qualitat i reconeguda arreu, per personalitats i compositors catalans: Pedrell (mestre de Manuel de Falla, aquest de mare catalana), Granados, Albèniz, Esplà, Tarragó, Sors, Tàrraga, Gerhard...

La cultura catalana oscil·la entre quatre tipus: tancada en si mateixa, dominada, dominant i enriquidora en la diversitat. Al ser una cultura dominada s'ha hagut d'autoafirmar. La cultura catalana ha d'optar per a la quarta porta: enriquidora en la diversitat, però sense mostrar-se tan postmoderna que aquesta abraçada, inclogui elements tòpics i folklorismes atàvics de les cultures de les diferents ones migratòries que el país ha acollit. Al mateix temps no ha de tenir cap por a cultures que disposen d'un component emocional molt potent, com ara l'africana o el flamenc que no han estat mai alienes a la identitat catalana: connexió mediterrània, la anada i tornada a Cuba i altres territoris llatinoamericans, influència musulmana i l'aportació musical dels gitanos presents al nostre país des de fa més de 600 anys. El catalanisme cultural i polític ha de ser receptiu i inclúsiu a la nostra condició mediterrània. El mirall mediterrani uneix i suma, En tot aquest arc trobem cants, músiques i danses amb la mateixa rel: fandangos, jotes, romanços, tonades, cants de treball, de feina, de batuda. D'aquestes sembres neix una part important del cabal flamenc.

Entendre, sobre tot els dirigents polítics i institucionals, que és preferible l'equitat i l'horitzontalitat en el tracte amb les persones, que no pas la verticalitat en que s'organitzen les relacions en una empresa. Actuar des de la mística i la seguretat de ser propietari d'una porció d'accions d'una empresa inventada que cotitza en borsa sota el títol de Catalunya S.A., no ajudarà a la cohesió social.

Oblidar les tesis assimilacionistes, lligades als que es consideren descendents directes dels primers catalans, és a dir, el corrent ideològic que defensa la superioritat dels 'preexistents' (una constant històrica del pensament clarament conservador), que si no les deixem de banda, pot conformar una amalgama de voluntats a la contra que dificultarien moltíssim el trajecte cap a la normalitat on les argumentacions es portin a terme amb la premissa del respecte al pensament de cada qual i on ningú es situï pel damunt de ningú.

Si hi ha catalans que es pensen que els seus cognoms li faculden a pontificar i a indicar als altres què han de fer, què han de parlar i a quina única identitat s'han d'afiliar, li faran un flac favor a la convivència i al civisme.

Emfatitzar que els fluxos migratoris registrats entre 1950 – 1970 procedents del sud d'Espanya, han fet possible la mescla catalana, un enteniment entre autòctons i nousvinguts que han cimentat el país, colze a colze a les fàbriques i als barris, sent un element bàsic de la cohesió social.

Com a referent simbòlic i per afrontar els reptes del futur immediat i per a poder eixamplar els cercles on es situen les diferents expressions polítiques que es presenten com a catalanistes, seria interessant posar de relleu que no fa gaire una persona d'origen no català ha exercit la màxima representació política del nostre país. En lloc de presentar aquest fet com una anomalia, fora bo canviar "el chip" i fer palès la importància que té que José Montilla, un andalús de naixement, va assolir la Presidència de la Generalitat. Fidel reflex que a Catalunya l'ascensor social ha funcionat i que continuï fent-lo. Malament si s'atura la maquinària d'un mecanisme tan preuat, el que ha de facilitar als que s'instal·len en aquestes terres l'oportunitat de prosperar i aconseguir lo que les circumstàncies socials, econòmiques i polítiques, no els permeten realitzar en els seus països d'origen. La millor manera d'identificació d'un desplaçat en arribar a un altre indret, és que se li pugui oferir escola i treball. En aquests moments de convulsions i incerteses, els dos valors trontollen.

Inviabile, impossible i no desitjable la pretensió dels visionaris que lluiten per a la creació d'una Catalunya idíl·lica, la de les habitacions sense finestres. El passat ens condiciona, el present vol consens i pacte polític i cultural, i el futur està obert.

I si mirem al futur hem de ser optimistes, milers de joves catalans mestissos ballen a ritme de rumba catalana, un so peculiar, alegre, propi i que es singularitza en un món globalitzat al qual s'adhereixen des d'un segell musical distintiu. Hem d'estimar a l'únic gènere musical nascut al segle XX en territoris urbans europeus. La rumba catalana, tant si es canta en català com en castellà, abraçada a la "flamenquitud" del nord, forma part per mèrits propis de la cultura popular i tradicional del nostre país, en les mateixes condicions i el mateix rang que altres que fa temps ja formen part d'aquest llegat.

Entre el sons de la rumba catalana i la "jondura" del flamenc, mesclats amb el pop rock, albiren una indústria d'exportació molt potent, beneficiosa en termes culturals com necessària en termes econòmics. Aquesta possibilitat la tenim a tocar i la societat catalana la ha d'aprofitar.

La llengua castellana també com a patrimoni lingüístic. Els mestissos, fills i nets de les persones arribades a Catalunya a mitjans del segle XX, són fruit de centenars i milers de matrimonis mixtes, una realitat que la demògrafa Anna Cabré descriu com el sistema català de reproducció. Es poden expressar en català i en castellà, ara bé, cal recordar que en molts casos, la seva llengua materna i d'ús familiar es el castellà. Persones que quan encara estaven fent seu el català, els autòctons que tenen com a llengua principal el català, en el moment del contacte, automàticament es passaven al castellà, una qüestió que es disculpa a través d'un valor, el respecte, però també a un cert paternalisme en el tracte.

Cadascú hauria de parlar amb total llibertat per que és preferible el contagi que no el canvi de llengua. Si a Catalunya fossin capaces de mantenir converses, cadascú amb la llengua que ha escollit, sense que ningú se sentís ofès per que cap de les dues parts es vegi forçada a canviar, donarien un gran exemple d'harmonia social i pot ser seria l'únic país del món, on la gent es podria entendre mitjançant dos idiomes. En lloc de acceptar la realitat com a conflicte, fem de

la dificultat virtut i acordem les bases per a internacionalitzar aquesta peculiaritat: coexistència pacífica entre les dues llengües principals dels que viuen a Catalunya.

No és un bon símptoma que cada vegada amb més intensitat, en determinats fòrums, trobades i conferències, aparegui el lúcid de torn que amb excelsa autoritat i arrogància deixi anar: “el mínim que demano als que vénen de fora és que aprenguin a parlar català”. Com també hauria de desaparèixer, pel bé de la convivència, allò de “hábleme en español porque así nos entendemos todos”.

La història cultural i política de Catalunya té en la llengua catalana la bastida que ha de sostenir les identitats compartides i harmonitzar les tensions. Sense reduir la importància que ha de jugar el català, donar per descomptat que la premissa per a participar en projectes en marxa, passa exclusivament per la llengua, és un error, un salt que mig país no assumirà. Pots adherir-te a la catalanitat sense ser catalanoparlant i comprometre's políticament amb els anhels de sobirania de bona part dels catalans i no expressar-te amb regularitat a través de la llengua catalana.

Les nacions que avancen estan sempre en construcció continua, són permeables als préstecs culturals i el castellà també suma en la configuració contemporània de la identitat. Postures excloents en aquest terreny poden provocar fractures, aboca a la llengua a una politització partidista i innecessària, i a més el catalanisme deixa orfe, per motius lingüístics a quasi la meitat de la població. Una pàtria per fer és molt més atractiva que una on prevalgui un model idíl·lic basat en la “puresa nacional” (exemple: Espanya).

Retreure la manca d'interès pel idioma català a les persones que van arribar a aquesta terra fa quaranta o cinquanta anys, sense posar sobre la taula altres aspectes com ara el treball, la lluita per a aconseguir les llibertats, colze a colze amb els autòctons a les fàbriques, als barris i a les organitzacions socials i polítiques, en el seu moment clandestines, en la àrdua tasca per a enderrocar la dictadura franquista, és injust i no sedueix, tot lo contrari, en uns moments com els actuals, crucials en la història de Catalunya.

Si bé és cert que políticament tots els ciutadans de Catalunya som catalans, en el sentit que exercint el nostre dret de vot en aquesta terra, és més complicat assegurar que, en l'àmbit cultural, vivim en un país amb una única identitat congelada. I la llengua, com un actiu de pes en la conformació de la identitat, fa que els viatges d'anar i tornar a vegades et provoquin cert mareig. Disposar, pel teu bagatge personal, com a mínim de dos idiomes principals, afavoreix les relacions dels individus, les amistats i una certa contaminació lingüística que s'ha de valorar com un tret diferencial positiu.

Caldria distingir entre les persones que des dels ressorts del poder del l'estat com ara els membres del Tribunal Suprem, del Tribunal Constitucional, Audiències, ministres, alts càrrecs de l'exèrcit, presidents de comunitats autònomes, Congrés, Senat, Casa Reial, empreses de capital especulatiu, multinacionals, bancs... i que s'expressen en castellà, que poc o res tenen a veure amb les persones i els seus descendents, que es van establir a Catalunya procedents del sud d'Espanya fa mig segle. Aquests pertanyen, en la seva major part, als perdedors del desenllaç de la guerra civil. Aquests, normalment utilitzen el castellà en les seves relacions socials i els seus vincles familiars. Quan es confon aquesta característica diferenciadora i posem a tothom que parla castellà en el mateix pes de la balança, es quan comencen els entrebancs, els mals entesos i les interpretacions interessades de la realitat catalana.

De les tensions polítiques, econòmiques i lingüístiques entre Catalunya i Espanya, no crec que la majoria dels habitants catalans que parlen normalment castellà, poc o res tenen a veure. I en tot cas disposen de dos formacions amb representació al Parlament, una parella ben allunyats del catalanisme polític. ¿Es produiria la mateixa quantitat d'escons del PP i C,s si les altres formacions, les que es reclamen catalanistes, fessin un gir respecte a la llengua castellana?

La nova por que preocupa una part dels líders polítics de tall catalanista, acadèmics, intel·lectuals i "opiniatres" provinents de la sociolingüística, respecte a que la llengua catalana torna a estar en perill degut a la gran quantitat de persones que arriben a Catalunya procedents de diversos països llatinoamericans, ja que amb la seva arribada tan sol porten una porció considerable de llengua castellana, hauria de baixar d'intensitat.

El desenvolupament dels llatinoamericans en la seva adaptació a una societat com la catalana, serà semblant, ja ho està sent en molts casos, a la de les onades migratòries procedents del sud d'Espanya a mitjans del segle passat. En pitjors condicions polítiques, el català va resistir a les agressions i al intent de fer-lo desaparèixer per part de la dictadura franquista. Per tant, a aquesta nova por, seria aconsellable donar-li la volta. Els llatinoamericans aporten ma d'obra en sectors laborals precaris, ajuden a apuntalar el model català de reproducció i incorporen una quantitat de girs gramaticals al castellà que enriqueix culturalment al nostre país i per contagi també al fer del català una llengua encara més popular. No cal patir per que ha augmentat el nombre de catalans castellanoparlants. Ens hauria de preocupar que molts d'ells no son ciutadans lliures atès que no disposen de dret a vot

Xavier Rubert de Ventós reclama una Catalunya independent i no redundant, il·lustrant-nos: "un país només és verdaderament lliure i gran quan poden conviure en ell individus amb identitats distintes i no jeràrquicament ordenades". A partir d'aquesta reflexió, no seria desitjable jerarquitzar a la societat catalana a partir de la llengua materna dels seus habitants.

Avui per avui, és del tot impensable i fins i tot suïcida, plantejar cap mena de programa d'emancipació sense comptar amb els catalans de dret que no tenen, o no senten, la llengua catalana com a llengua pròpia, i en canvi sí que viuen la realitat social del país. No es pot ni somiar en polítiques nacionals catalanes sense disposar d'un projecte que no compti amb aquests sectors de la població que regularment s'expressen en castellà, i molt menys encara si se'ls percep com a un possible adversari en bloc.

Ara bé, per a fidelitat a un realisme rabiosament actual, ¿hem de creure'ns que podem aconseguir la meta de la sobirania política sense seduir a una part important dels nostres conciutadans que, de moment, no contempla el català com la seva llengua principal?

És cert que un gran nombre dels immigrants espanyols, sobre tot de la dècada dels seixanta, que van fer el viatge des de les seves terres, poca cosa han fet per assolir el català com a llengua d'ús quotidià, sobre tot en les àrees metropolitanes del país on s'han quedat a viure. Però també és cert que, per posar un exemple important, aquestes mateixes persones, res han fet per resistir-se a que el català sigui la llengua d'immersió escolar per a els seus fills i nets. No han alçat mai cap pancarta en contra del català a l'escola. Ben al contrari, aquests sectors, a bona part dels quals se'ls fa, massa lleugerament, susceptibles d'escoltar les veus de les campanyes externes, i que podien haver protestat per les lleis d'immersió lingüística, han aollit amb total aprovació que la seva descendència aprenguessin català.

Em permeto fer una proposició en clau estructural i no conjuntural, des de la fraternitat, el consens i a favor de la pau cívica: el català, llengua històrica de Catalunya; el castellà, llengua adoptada. El símil que apliquen als fills: el mateix amor pels naturals que pels adoptats.

Lluís Cabrera Sánchez

Materials utilitzats: Catalunya serà impura o no serà, llibre del mateix autor i articles de Bienve Moya i Domènech i Miquel Fernández González, companys de “altres andalusos”

Barcelona, octubre del 2014